

УДК 336.15

Ірина НЕДБАЛЮК

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПІДХОДИ ДО СТВОРЕННЯ РИЗИКООРІЄНТОВАНОЇ СИСТЕМИ БЮДЖЕТНОГО КОНТРОЛЮ

Обґрунтовано концептуальні підходи щодо створення ризикоорієнтованої системи бюджетного контролю. Визначено поняття “бюджетний ризик” та проаналізовано фактори ризику бюджетної системи залежно від стадії бюджетного процесу. Визначено складові процесу управління ризиками, що охоплює ідентифікацію, якісну й кількісну оцінку ризику, планування реагування на ризики, моніторинг і контроль ризиків. Запропоновано ризикоорієнтовану систему бюджетного контролю, яка має орієнтуватися на мінімізацію негативних наслідків виникнення ризику відповідно до зазначеної класифікації ризиків.

Ключові слова: бюджетний ризик, бюджетний процес, бюджетна система, управління ризиками.

Ірина НЕДБАЛЮК

Концептуальные подходы к созданию рискоориентированной системы бюджетного контроля

Рассмотрено формирование концептуальных подходов к созданию рискоориентированной системы бюджетного контроля. Определено понятие “бюджетный риск” и проанализированы факторы риска бюджетной системы в зависимости от стадии бюджетного процесса. Определены составляющие процесса управления рисками, включающего идентификацию, качественную и количественную оценку риска, планирование реагирования на риски, мониторинг и контроль рисков. Сформирована рискоориентированная система бюджетного контроля, которая должна ориентироваться на минимизацию негативных последствий возникновения риска в соответствии с указанной выше классификацией риска.

Ключевые слова: бюджетный риск, бюджетный процесс, бюджетная система, управления рисками.

Iryna NEDBALIUK

Conceptual approaches to creating a risk-based budget control system

Introduction. *The current state of the development of the budgetary system is characterized by a number of controversial and uncoordinated moments that increase the possibility of the emergence of budgetary risks and require minimization of possible budget losses associated with the existence of budgetary risks through the formation of a risk-based budget control system.*

Purpose. *Formulation of conceptual approaches to the creation of a risk-oriented system of budgetary control.*

Results. *The article defines the notion of “budget risk” and analyzes the risk factors of the budget system depending on the stage of the budget process. The components of the risk management process are determined, including identification, qualitative and quantitative risk assessment, risk response planning, risk monitoring and control. A risk-based budget control system has been established, it should focus on minimizing the negative consequences of risk in accordance with the above risk classification; identification of budgetary risks at the planning stage, formation and approval, execution and analysis of the latter's results; risk assessment by qualitative and quantitative methods.*

Conclusions. *On the basis of the definition of the concept of “fiduciary risk” and its main characteristics, it is possible to distinguish conceptual approaches to the creation of a risk-oriented system of budget control, which include:*

- firstly, the analysis of the risk factors of the budgetary system depending on the stage of the budget process;*
- secondly, compliance with the risk management process, including identification, qualitative and quantitative risk assessment, risk response planning, risk monitoring and control;*
- thirdly, the formation of a risk-oriented system of budgetary control, which should be guided by the minimization of the negative consequences of the risk in accordance with the above classification of risk; identification of budget risks at the planning, formation and approval stage, implementation and analysis of the results of the latter; Assessing the level of risk by qualitative and quantitative methods, including monitoring and risk assessment at national and local level.*

Thus, the introduction of a risk-oriented system of budgetary control is not aimed at eliminating the consequences of negative external and internal influences, but to prevent their occurrence will reduce the negative consequences of violations in the system of budgetary control.

Keywords: *budget risk, budget process, budget system, risk management.*

JEL Classification: H61.

Постановка проблеми. Сучасний стан розвитку бюджетної системи характеризується низкою спірних і неузгоджених моментів, які підвищують можливість виникнення бюджетних ризиків. На жаль, нині в Україні не створено ефективної системи контролю бюджетного процесу, яка була б стратегічно орієнтованою й охоплювала управління бюджетними ризиками. Тому особливого значення набуває мінімізація можливих бюджетних втрат, пов'язаних з існуванням бюджетних ризиків завдяки формуванню ризикоорієнтованої системи бюджетного контролю.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Тематиці досліджень ризиків у бюджетній сфері присвячені праці таких науковців, як: О. Бондарук, С. Булгакова, Л. Гордєєва, І. Невінчаний, Н. Редіна, Н. Тополєнко та інших. Більшість наукових робіт спрямована на визначення впливу бюджетного ризику на бюджетний процес, хоча поза увагою залишається питання формування системи бюджетного контролю, орієнтованої на усунення й мінімізацію ризиків.

Мета статті полягає у формуванні концептуальних підходів до створення ризикоорієнтованої системи бюджетного контролю.

Виклад основного матеріалу дослідження. У процесі формування концептуальних підходів до формування такої системи, слід чітко встановити поняття “бюджетного ризику”, його особливостей, методикою оцінки ризиків та на основі цього запропонувати концептуальну модель контролю бюджетного процесу у частині формування доходів і видатків.

В Наказі Міністерства фінансів України “Про затвердження Положення про управління ризиками, пов’язаними з державним боргом” від 16.06.2010 р. № 461 [1] бюджетний ризик визначено як “ризик значного недовиконання дохідної частини державного бюджету, порівняно з планом, що може призвести до збільшення державних заборгованостей та/або невиконання боргових зобов’язань з обслуговування державного боргу”. Разом з тим, таке визначення бюджетного ризику не є повним і пов’язане з імовірним збільшенням державних заборгованостей та державного боргу. Таке трактування сфокусоване лише на виконанні плану дохідної частини державного бюджету, залишаючи поза увагою процес планування та виконання зобов’язань видаткової частини державного бюджету, дохідної та видаткової частини місцевих бюджетів, міжбюджетних відносин, виконання бюджетного процесу тощо.

Зважаючи на це, вітчизняні науковці О. Бондарук, С. Булгакова, І. Микитюк [2, с. 61–62, 3] пропонують розглядати бюджетні ризики у трьох аспектах:

- бюджетні ризики у вузькому значенні як потенційно можливі відхилення бюджетних показників від їх запланованих значень внаслідок причин, обставин чи умов, що створюють імовірність несприятливих ситуацій і негативних результатів;

- бюджетні ризики у широкому значенні, які полягають у вірогідності невиконання заходів бюджетного планування та бюджетної

політики через неефективне використання бюджетних ресурсів та порушення їх пропозицій, що спричинюють дефіцит державного бюджету та проблеми його наповнення;

- бюджетні ризики, як різновид фінансових ризиків, що виникають через зниження якості податкового і бюджетного планування та надання бюджетних послуг [2; 3, с. 61–62].

У загальному вигляді бюджетний ризик часто трактують як сукупність ймовірних небажаних наслідків, що можуть призвести до втрати коштів державного і місцевих бюджетів. Хоча, на наш погляд, таке визначення суті бюджетного ризику не конкретизує причини його виникнення й можливі наслідки.

Тому пропонуємо авторське розуміння поняття “бюджетний ризик”, який є ймовірністю погіршення бюджетної дисципліни, що виявляється як відхилення фактичних результатів виконання бюджету від планових через незаконне чи неефективне використання бюджетних коштів під дією непередбачених чинників, що можуть виникнути під час бюджетного процесу (на стадії планування, формування й затвердження, виконання й перегляду бюджету) та призвести та втрат державного і місцевих бюджетів.

Ключовими особливостями бюджетного ризику при цьому вважаємо такі:

- виникає не залежно від того, чи враховують його суб’єкти бюджетного процесу чи ні, з причин невизначеності, відсутності вичерпної інформації на момент оцінювання та прийняття рішень, неоднозначності прогнозів тощо;

- характеризується можливістю грошових втрат у процесі реалізації бюджетної політики держави;

- зумовлює необхідність оцінювання ступеня його впливу суб’єктами бюджетних відносин для зменшення бюджетних втрат, що передбачає необхідність вибору альтернативної дії – прийняти ризик чи ні;

– має певну ймовірність настання несприятливих ситуацій і наслідків. За рівнем імовірності настання непередбачуваних подій можна виокремити повну та часткову невизначеність і повну визначеність;

– рівень та структура бюджетного ризику змінюються під впливом об'єктивних і суб'єктивних факторів. Серед них можуть бути: різна динамічність змін соціально-економічних процесів; постійні зміни ринкової кон'юнктури; зростання інтеграційної залежності політичних і соціально-економічних процесів; різна періодичність та інтенсивність несприятливих чинників, що спричиняють появу або посилення бюджетних ризиків.

Оскільки бюджетний ризик виявляється на усіх стадіях бюджетного процесу, він пов'язаний практично з усіма видами фінансових операцій щодо формування доходів бюджетів та їх витрачанням на усіх рівнях бюджетної системи. Вплив ризиків,

що виникають на різних стадіях бюджетного процесу, призводить до порушень щодо виконання показників бюджетного дефіциту, доходів, видатків, боргових зобов'язань. Конкретизуючи склад ризик-факторів, доцільно розглянути їх вплив на кожному етапі бюджетного процесу (табл. 1).

Так, за нинішньої соціально-економічної та воєнно-політичної ситуації в Україні бюджетний процес на стадії планування вважається ризиковим. Зважаючи на це, доходи та видатки бюджету в момент їх здійснення можуть суттєво різнитися від запланованих значень. Тому бюджетне планування має передбачати розробку як мінімум трьох варіантів проектів бюджету на наступний бюджетний рік: оптимістичний, песимістичний і компромісний.

При визначенні доходів бюджету слід враховувати: ризик змін у бюджетно-податковому законодавстві; ризик настання

Таблиця 1

Фактори ризиків бюджетної системи, які виникають на стадіях бюджетного процесу*

Фактори ризику	Стадії бюджетного процесу			
	планування, складання бюджету	затвердження бюджету	виконання бюджету	аналіз і контроль виконання бюджету
Макроекономічний	+	+	+	+
Соціально-політичний	+	+	+	+
Зміни бюджетного законодавства	+	+	+	+
Організація бюджетних процедур	+	+	+	+
Методична база аналітичного інструментарію	+	–	+	+
Ефективність податкового адміністрування	–	–	+	–
Злагодженість процесу бюджетного контролю	+	+	+	+
Чіткість виконання функцій органів бюджетного контролю	–	–	+	+
Платоспроможність та відповідальність суб'єктів господарювання-платників податків	–	–	+	+
Діяльність кредитних органів	–	–	+	–

* Складено на основі [4; 5].

несприятливих подій в економіці, зокрема в бюджетотворюючих галузях; ризик вбуття крупних платників податків; ризик неможливості оперативного управління динамікою надходження податкових доходів та оперативного залучення джерел фінансування бюджетного дефіциту тощо. Бюджетний ризик у частині видатків бюджету пов'язаний із ризиком збільшення видатків на оплату комунальних послуг бюджетними установами; підвищення заробітної плати і прожиткового мінімуму; невідповідності між зобов'язаннями за видатками місцевих бюджетів і джерелами фінансування; нормативної неврегульованості забезпечення видатків на соціальні потреби; недофінансування; збільшення боргового навантаження на економіку [6].

Під час складання бюджету визначення основних бюджетних показників необхідно проводити з урахуванням можливого впливу несприятливих факторів як зовнішнього, так і внутрішнього характеру.

На етапі затвердження бюджету під час збирання інформації про соціально-економічний розвиток держави, погодження усіх програм перспективного фінансового планування результативність бюджетного планування залежить від організації системи бюджетного контролю, зокрема: якості бюджетного законодавства, рівня організації планово-прогнозних процедур, методико-аналітичного інструментарію, відповідальності та кваліфікації працівників органів, що беруть участь у розробці бюджету, а також від загальної соціально-економічної ситуації в країні.

Формуючи бюджет, необхідно враховувати ризик втрати доходів і ризик збільшення видаткової частини бюджету. Оцінка ризику на цьому етапі має містити: оцінку ймовірного виконання бюджету в цілому; оцінку виконання бюджету з урахуванням ризику за окремими видами доходів і статтями видатків; вартісну оцінку можливих втрат від не-

доотримання запланованих доходів і перевищення витрат при виконанні бюджету [7].

На етапі виконання бюджету для забезпечення досягнення планових показників за доходами і видатками бюджету вважаємо за доцільне здійснювати оперативний бюджетний контроль та моніторинг. Останній полягає в: здійсненні контролю за показниками бюджету; повному охопленні зонами контролю та моніторингу всіх сфер діяльності держави; колегіальності прийняття рішень. При виявленні істотних відхилень від планових показників виникає потреба в коригуванні або перегляді в оперативному режимі фінансового плану держави, що може виникати під впливом внутрішніх та зовнішніх ризиків.

Для вирішення проблем, що виникли через недовиконання планових показників за доходами, необхідно визначити додаткові джерела покриття дефіциту за рахунок залучення короткострокових кредитів, оптимізації дебіторсько-кредиторської заборгованості. Причому загрозу несуть такі ризик-фактори: відповідальність та платоспроможність платників податків, злагодженість процесу бюджетного контролю та чіткість виконання контрольних функцій органами казначейства та функцій податкового адміністрування фіскальними органами, діяльність банківських установ щодо своєчасного перерахування коштів до бюджету [8].

Здійснюючи аналіз виконання бюджету необхідно врахувати і поєднати всі ймовірні ризики, що виявлені у попередньому бюджетному періоді, встановити причини виникнення загроз, виявити слабкі місця в організації бюджетного процесу, а також розробити методи захисту і мінімізувати негатив бюджетних ризиків.

Таким чином, система бюджетного контролю має враховувати зазначені ризики, орієнтуючись на їх менеджмент та ліквідацію. Управління ризиками передбачає систему оцінки ймовірного впливу

ризиків на загальний процес бюджетного контролю. Часто використовують стандарти у сфері управління проектами Американського інституту управління проектами (PMI) [4, с. 54], що регламентує шість процедур управління ризиками:

1) планування управління ризиками – вибір підходів і планування діяльності з управління ризиками;

2) ідентифікація ризиків – визначення ризиків, що можуть вплинути на проект, і документування їх характеристик;

3) якісна оцінка ризиків – якісний аналіз ризиків і умов їх виникнення з метою визначення їх впливу на успіх діяльності;

4) кількісна оцінка – кількісний аналіз ймовірності виникнення і впливу наслідків ризиків на проект;

5) планування реагування на ризики – визначення процедур і методів зниження негативних наслідків ризикових подій;

6) моніторинг і контроль ризиків – моніторинг, визначення ризиків, що залишаються, виконання плану управління ризиками й оцінка ефективних дій з мінімізації ризиків.

Відповідно до цього, оцінювання ризику як компонента системи бюджетного контролю передбачає ідентифікацію та аналіз відповідних ризиків залежно від стадії бюджетного процесу, а також розробку відповідних заходів з ризик-менеджменту, що містить визначення типу виникаючого ризику, визначення рівня можливого впливу ризику та оцінку схильності організацій, що задіяні в бюджетній сфері, а також розробку заходів щодо зниження негативного впливу ризиків.

Нині для оцінки ризиків використовують якісні та кількісні методи. Якісні включають метод експертних оцінок, рейтингових оцінок та контрольні списки джерел ризику. Вагома їх перевага – простота розрахунку та застосування з технічної і методологічної точки зору. Кількісні методи охоплюють ширший інструментарій статистичних та

аналітичних методів. Серед аналітичних методів застосовують метод сценаріїв, достовірних еквівалентів та дерева рішень. Статистичні методи – середнє математичне очікування, дисперсія, коефіцієнт варіації та середнє математичне відхилення.

Загалом можна виокремити кілька основних етапів процесу аналізу рівня конкретного ризику або групи взаємопов'язаних ризиків:

– виявлення об'єктивних і суб'єктивних причин виникнення конкретного виду ризику в певний момент або період часу;

– аналіз сили впливу кожного фактора як причини ризику;

– визначення допустимого рівня ризику;

– оцінка передбаченого і/або реально-го рівня ризику та зіставлення його з іншими існуючими ризиками, з метою недопущення істотних наслідків;

– розробка конкретних і комплексних заходів з метою оптимізації допустимого рівня ризику;

– прогнозування ймовірного ефекту від застосування заходів зі зменшення втрат внаслідок впливу ризику;

– оцінка результатів прийняття заходів.

Після оцінювання рівня ризику, що загрожує бюджетній системі, варто перейти до реагування на них, застосовуючи практичні методи, що передбачають розробку механізмів оперативного усунення можливих негативних наслідків і страхування ризиків шляхом їх уникнення або відмови від них, передбачення збитків та зменшення розміру збитків або ж їх передачі.

Проте, вважаємо, що найкращим методом управління бюджетними ризиками та їх превенції є формування ризикоорієнтованої системи бюджетного контролю. Вона має орієнтуватися на мінімізацію негативних наслідків виникнення ризику відповідно до зазначеної вище класифікації ризику; ідентифікацію бюджетних ризиків на етапі

планування, формування й затвердження, виконання й аналізу результатів останнього; оцінку рівня ризику якісними та кількісними методами.

На наш погляд, найкращого результату управління ризиками можна досягти тоді, коли ризикоорієнтована система включатиме до сфери контролю та управління ризиками, що виникають у бюджетному процесі, як органи центрального апарату бюджетного контролю, так і місцеві органи бюджетного контролю, відповідальні за менеджмент бюджетних ризиків на макрорівні. Схематично ризикоорієнтована система бюджетного контролю продемонстрована на рис. 1.

Зауважимо, що однією із особливостей сформованої концептуальної моделі є концентрація основних управлінських функцій за забезпечення бюджетного контролю й оцінку ризиків на макрорівні та відповідальність за оцінку ризиків у сфері бюджетного контролю – на макрорівні. При цьому головні аналітичні функції та подальші рішення щодо зниження негативних наслідків настання ризикової події також пропонується покласти на місцеві фінансові органи, як на головних розпорядників бюджетних коштів.

Ризикоорієнтоване управління на мікрорівні передбачає виконання аналітичних функцій на всіх стадіях бюджетного процесу, а висновки за результатами аналізу ризиків видаткової та дохідної частини мають бути враховані і відображені під час складання інструкцій з підготовки бюджетних запитів головними розпорядниками та у заяві про фінансові ризики, відповідно. Дані результатів оцінювання рівня ризиків та ризикового середовища формування бюджетів місцевого рівня є інформаційно-аналітичною базою для прийняття управлінських рішень щодо мінімізації негативних наслідків впливу різних ризик-факторів на кожному етапі виконання бюджету.

Взаємозв'язок між органами макро- та макрорівня ризикоорієнтованої системи бюджетного контролю забезпечується шляхом взаємодії місцевої влади із центральними органами влади на різних етапах бюджетного процесу та на етапах стратегічного й тактичного управління бюджетним процесом.

Крім того, вважаємо, варто враховувати, що під час реалізації бюджетного контролю можуть виникати додаткові ризики, безпосередньо пов'язані із цим процесом. Йдеться про такі види ризиків системи контролю:

– ризик неповноти або неправдивості поданої у звітності розпорядників бюджетних коштів інформації. Причинами такого ризику можуть бути як зовнішні фактори (стан економіки, галузі, нормативно-правового регулювання тощо), так і внутрішні (дії керівництва чи інші чинники, що виникають у межах установи);

– ризик хибних даних контролю, який проводиться на основі інформації, отриманої у результаті вивчення і тестування системи внутрішнього контролю бюджетної установи;

– ризик невиявлення, що залежить від професійності та правильності дій суб'єкта контролю, які впливають на якість проведення контрольних процедур, аналіз дотримання бюджетних процедур та ймовірність появи бюджетних ризиків, а також об'єктивність і правильність висновків за результатами бюджетного контролю.

Відтак, організація ризикоорієнтованої системи бюджетного контролю є комплексом взаємопов'язаних процедур, від реалізації яких та достовірності звітності учасників бюджетного процесу залежать результати оцінки можливих наслідків виконання/невиконання ними своїх функцій (рівень бюджетного ризику), а також дієвість заходів щодо його мінімізації й ефективність бюджетного контролю загалом.

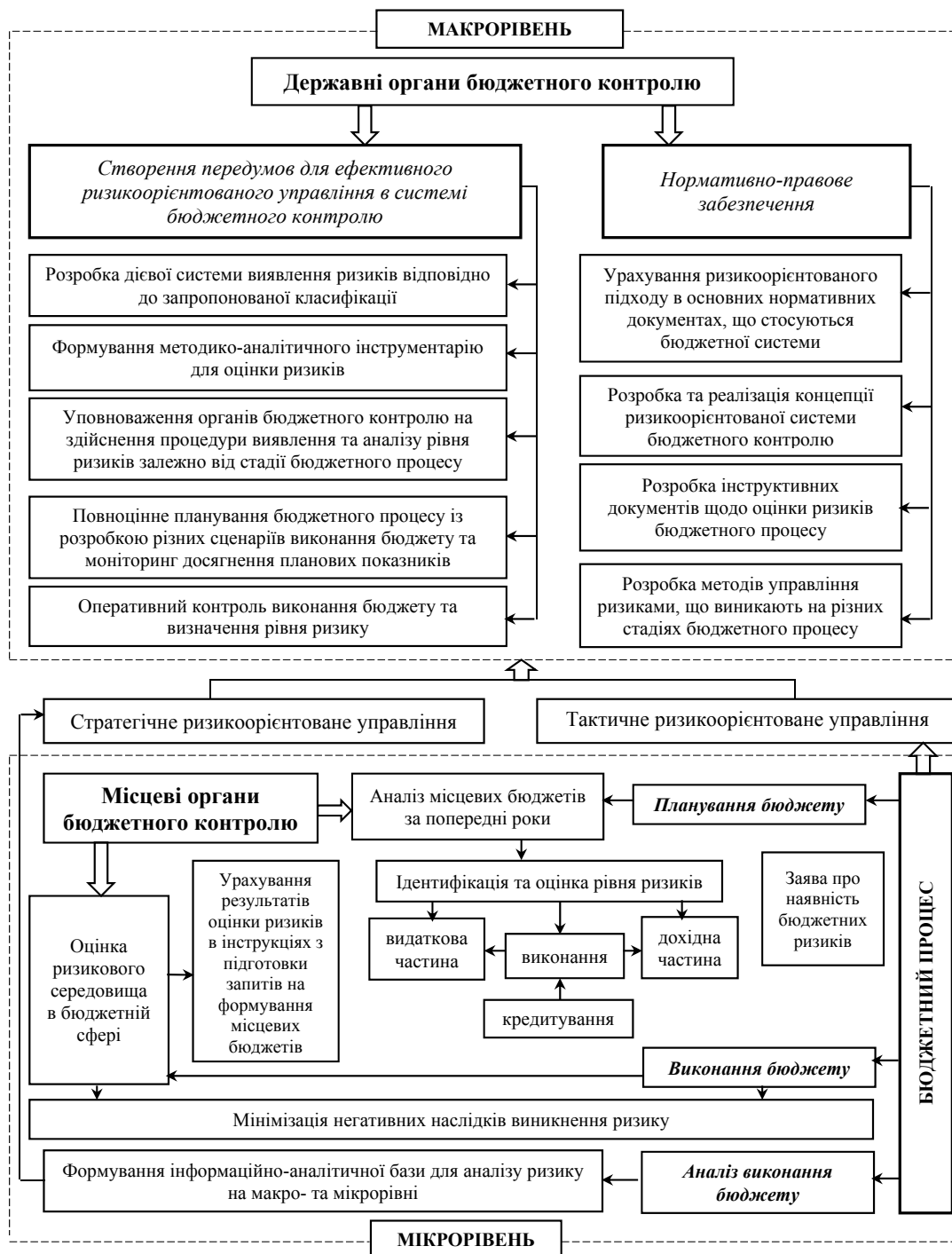

Рис. 1. Концептуальна модель ризикоорієнтованої системи бюджетного контролю*

* Побудовано автором.

Бюджетний ризик виявляється на усіх стадіях бюджетного процесу, а управління ризиками у ході планування, формування та виконання бюджету полягає у діагностиці ризиків, розробці методів захисту і мінімізації негативного впливу зовнішніх і внутрішніх ризиків. При цьому постійний контроль сприятиме вибору альтернативних рішень щодо управління та мінімізації ризиків, а за результатами моніторингу і контролю можуть розроблятися чи вноситися зміни до діючих методологічних і нормативних документів щодо бюджетного процесу.

Висновки. На основі визначення поняття “бюджетного ризику” та основних його характеристик, можна виокремити концептуальні підходи до створення ризикоорієнтованої системи бюджетного контролю, які охоплюють:

– по-перше, аналіз факторів ризику бюджетної системи залежно від стадії бюджетного процесу;

– по-друге, дотримання процесу управління ризиками, що включає ідентифікацію, якісну й кількісну оцінку ризику, планування реагування на ризики, моніторинг і контроль ризиків;

– по-третє, формування ризикоорієнтованої системи бюджетного контролю, що має орієнтуватися на мінімізацію негативних наслідків виникнення ризику відповідно до зазначеної вище класифікації ризику; ідентифікацію бюджетних ризиків на етапі планування, формування й затвердження, виконання та аналізу результатів виконання бюджету; оцінки рівня ризику якісними та кількісними методами, у тому числі контроль та оцінку ризиків на загальнодержавному та місцевому рівні.

Таким чином, запровадження ризикоорієнтованої системи бюджетного контролю орієнтовано не на ліквідацію наслідків негативних зовнішніх і внутрішніх впливів, а на попередження їх виникнення, що дасть

змогу зменшити негативні наслідки порушень у системі бюджетного контролю.

Список використаних джерел

1. Наказ Міністерства фінансів України “Про затвердження Положення про управління ризиками, пов’язаними з державним боргом” від 16 червня 2010 року № 461 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://document.ua/pro-zatverdzhennja-polozhennja-pro-upravlinnja-rizikamipovj-doc47142.html>

2. Бондарук О.С. Бюджетні ризики та їх вплив на фінансову безпеку / О.С. Бондарук // Міжнародні відносини. – Серія “Економічні науки” [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://journals.iir.kiev.ua/index.php/ec_n/article/view/3122/2803.

3. Булгакова С. Бюджетний ризик: сутність, класифікація, фактори ризику / С. Булгакова, І. Микитюк // Вісник КНТЕУ. – 2010. – № 2. – С. 59–68.

4. Шпіцелуз С.О. Вплив фінансових ризиків на стабільність бюджету / С.О. Шпіцелуз // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України : збірник наукових праць. – 2013. – Вип. 37. – С. 379–390.

5. Тополенко Н.М. Актуальні питання інтеграції ризик-менеджменту в систему бюджетування / Н.М.Тополенко, В.С. Терещенко // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія “Економічні науки”. – Вип. 14. – Ч. 4. – 2015. – С. 51–54.

6. Невінчаний І.С. Основні шляхи подолання бюджетного дефіциту в Україні / І.С. Невінчаний // Формування ринкових відносин в Україні. – 2007. – № 6.

7. Редіна Н.І. Дефіцит бюджету й основні шляхи його подолання в Україні / Н.І. Редіна, Л.П. Гордєєва // Фінанси України. – 2010. – № 5.

8. Булгакова С. Управління бюджетними ризиками / С. Булгакова, І. Микитюк // Вісник КНТЕУ. – 2010. – № 2. – С. 78–87.

References

1. Nakaz Ministerstva finansiv Ukrainy "Pro zatverdzhennia Polozhennia pro upravlinnia ryzykamy, poviazanymy z derzhavnym borhom" [Order of the Ministry of finance of Ukraine "On approval of the regulation on risk management related to public debt"]. (2010, June 16). Available at: <http://document.ua/pro-zatverdzhennja-polozhennja-pro-upravlinnja-rizikamipovj-doc47142.html>.
2. Bondaruk, O.S. Biudzhetni ryzyky ta yikh vplyv na finansovu bezpeku [Budgetary risk and their impact on financial security]. Mizhnarodni vidnosyny. Seriya "Ekonomichni nauky" – International relations. Series "Economic Sciences". Available at: http://journals.iir.kiev.ua/index.php/ec_n/article/view/3122/2803.
3. Bulhakova, S., Mykytiuk, I. (2010). Biudzhetni ryzyk: sutnist, klasyfikatsiia, faktory ryzyku [Budget risk: essence, classification, risks factors]. Visnyk KNTEU – Bulletin of KNTEU, 2, 59–68 [in Ukrainian].
4. Shpitsluz, S.O. (2013). Vplyv finansovykh ryzykiv na stabilnist biudzhetu [Influence of financial risks on budget stability]. Problemy i perspektyvy rozvytku bankivskoyi systemy Ukrainy – Problems and prospects for the development the Ukrainian banking, 37, 379–390 [in Ukrainian].
5. Topolenko, N.M. & Tereshchenko, V.S. (2015). Aktualni pytannia intehratsii ryzykmenedzhmentu v systemu biudzhetuвання [Topical issues of integration of risk management in the budgeting system]. Naukovyi visnyk Khersonskoho derzhavnogo universytetu. Seria "Ekonomichni nauky" – Scientific bulletin of Kherson state university. Series "Economic sciences", 14/4, 51–54 [in Ukrainian].
6. Nevinchanyi I.S. (2007). Osnovni shliakhy podolannia biudzhethnoho defitsytu v Ukraini [The main ways to overcome the budget deficit in Ukraine]. Formuvannia rynkovykh vidnosyn v Ukraini – Formation of market relations in Ukraine, 6 [in Ukrainian].
7. Redina, N.I. Hordieeva, L.P. (201). Defitsyt biudzhetu y osnovni shliakhy yoho podolannia v Ukraini [Budget deficit and main ways of overcoming in Ukraine]. Finansy Ukrainy – Finance of Ukraine, 5 [in Ukrainian].
8. Bulhakova, S. (2010). Upravlinnia biudzhethnymy ryzykamy [Management of budgetary risks]. Visnyk KNTEU – Bulletin of KNTEU, 2, 78–87 [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 05.03.2018.